

«Σαν ρίξει ο Μάρτης δυο νερά κι Απρίλης άλλο ένα,

χαράς σ' εκείνο το ζευγά πόχει πολλά σπαρμένα».

Από τη 1η ως τις 31 του Μάρτη, συνηθίζεται να φοριέται στον καρπό του χεριού ένα βραχιολάκι, φτιαγμένο από στριμμένη άσπρη και κόκκινη κλωστή, τον «Μάρτη» ή «Μαρτιά». Σύμφωνα με τη λαϊκή παράδοση, ο «Μάρτης» φοριέται κυρίως από τα παιδιά για να προστατεύει τα πρόσωπά του από τον πρώτο ήλιο της Άνοιξης, για να μην καούν.

Ο "Μάρτης" φτιάχνεται την τελευταία ημέρα του Φεβρουαρίου και φοριέται είτε σαν δαχτυλίδι στα δάχτυλα, είτε στον καρπό του χεριού σαν βραχιόλι. Καμιά φορά φοριέται ακόμα και στο μεγάλο δάχτυλο του ποδιού, ώ στε να μην σκοντάφτει ο κατοχός του.

"Μάρτη" δεν φορούσαν μόνο οι άνθρωποι. Σε κάποιες περιοχές της χώρας κρεμούσαν την κλωστή όλη τη νύχτα στα κλαδιά μιας τριανταφυλλιάς για να χαρίσουν ανθοφορία, ενώ σε άλλες περιοχές την έβαζαν γύρω από τις στάμνες για να προστατέψουν το νερό από τον ήλιο και να το διατηρήσουν κρύο. Σε άλλες περιοχές το φορούσαν μέχρι να φανούν τα πρώτα χελιδόνια, οπότε και το άφηναν πάνω σε τριανταφυλλιές, ώστε να τον πάρουν τα πουλιά για να χτίσουν τη φωλιά τους. Αλλού πάλι το φορούν ως την Ανάσταση, οπότε και το δένουν στις λαμπάδες της Λαμπρής για να καεί μαζί του.

Ο «Μάρτης» ή «Μαρτιά» είναι ένα παμπάλαιο έθιμο εξαπλωμένο σε όλα τα βαλκάνια, λόγω της υιοθέτησής του από τους Βυζαντινούς, οι οποίοι και το διατήρησαν. Πιστεύεται ότι έχει τις ρίζες του στην Αρχαία Ελλάδα, και συγκεκριμένα στα Ελευσίνια Μυστήρια, επειδή οι μύστες των Ελευσίνιων Μυστηρίων συνήθιζαν να δένουν μια κλωστή, την «Κρόκη», στο δεξί τους χέρι και το αριστερό τους πόδι.

ΠΩΣ ΓΙΝΕΤΑΙ

Η κατασκευή του "Μάρτη" είναι πολύ απλή. Χρειάζονται μόνο δύο κλωστές κεντήματος, μία κόκκινη και μία άσπρη. Κάνεις από έναν κόμπο στη μία άκρη της καθεμιάς, τη στερεώνεις κάπου με μια καρφίτσα και βάζοντάς την ανάμεσα στις παλάμες σου τη στρίβεις όσο γίνεται περισσότερο. Όταν στριφτεί καλά την κομπιάζεις και απ' την άλλη άκρη της. Επαναλαμβάνεις με τη δεύτερη κλωστή. Όταν είναι έτοιμες οι στριμμένες τις πιάνεις μαζί -κόκκινη και άσπρη- και τις τεντώ νεις. Σε μια στιγμή, τις αφήνεις απ' τη μια άκρη και μπλέκονται από μόνες τους.

Οι Δρίμες του Μάρτη

Η παράδοση θεωρεί τις Δρίμες ως ημέρες γρουσουζικές και κακότυχες, τις λεγόμενες και ως αποφράδες. Θεωρείται ότι δαιμονικά όντα τριγουρίζουν τον κόσμο αυτές τις ημέρες και έκαναν κακό σε όποιον συναντούσαν. Δρίμες είναι όλο το Δωδεκάημερο από τα Χριστούγεννα μέχρι και τον Αγιασμό των Φώτων (την περίοδο δηλαδή που αλωνίζουν οι Καλικάντζαροι), όλα τα Σάββατα του Μαρτίου,

όλες οι Δευτέρες του Αυγούστου, οι έξι πρώτες ημέρες τ' Αυγούστου (τις ημέρες που κοιτάνε τα ημερομήνια), οι τρεις πρώτες αλλά και οι τρεις τελευταίες ημέρες του Μαρτίου (που λέγονται και ημέρες της γριάς)

Αυτές τις ημέρες οι άνθρωποι προσπαθούσαν να προφυλαχτούν για να μην πάθουν κανένα κακό, είτε αυτοί οι ίδιοι, είτε η οικογένεια και το βίος τους. Έμεναν λοιπόν στα σπίτια τους, δεν πήγαιναν στα χωράφια, και δεν έκαναν καμιά δουλειά που μπορούσε να γίνει άλλες ημέρες. Όποιος πήγαινε για δουλειά πάθαινε κάποιο ατύχημα. Εάν πήγαινες στα χωράφια, η σοδειά θα καταστρεφόταν. Ότι πλύνεις αυτές τις ημέρες θα λειώσει, όσα ξύλα και να κόψεις θα σαπίσουν, αν λουστεις θα πάθεις κακό. Γι' αυτό ή αποφεύγουν ολότελα να πλύνουν τις μέρες αυτές ρούχα ή, αν πλύνουν, ρίχνουν στο νερό πέταλο, γιατί το σίδηρο, όπως πιστεύεται, είναι γιατρικό και αποτρέπει τα δαιμόνια.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Ο Μάρτης πήρε το όνομα του από το λατινικό όνομα του θεού Άρη (Mars = Άρης). Είναι ο πρώτος μήνας του ρωμαϊκού ημερολογίου και αντιστοιχεί με τον Ελαφηβολιών των Αρχαίων Ελλήνων.

Στο βυζάντιο γιόρταζαν την πρώτη του Μαρτίου με σπουδαίες δραστηριότητες. Ο μεγάλος λαογράφος Λουκάτος αναφέρει τα που προέρχονται από την αρχαιότητα. Την πρώτη του Μαρτίου οι μικροί έφτιαχναν ένα ομοίωμα χελιδονιού και τραγουδώντας το ανάλογο τραγούδι πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι για να μαζέψουν αυγά.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Η λαϊκή φαντασία έδωσε στο Μάρτιο ένα σωρό παρατσούκλια, όπως Άνοιξιάτης (γιατί είναι ο πρώτος μήνας της Άνοιξης), Γδάρτης, Παλουκοκάφτης Κλαφομάρτης, Πεντάγνωμος (για το ευμετάβλητο του καιρού), Βαγγελιώ της (λόγω της γιορτής του Ευαγγελισμού), Φυτευτής, και άλλα δηλωτικά της φυσιογνωμίας του, που έχουν σχέση με ιδιότητες ή πράξεις που του αποδίδονται.

Τα πιο πολλά από αυτά βρίσκονται μέσα στις παραδόσεις και τις παροιμίες που

έπλασε ο λαός για να εξηγήσει τις απότομες μεταβολές του καιρού ή τις βαρυχειμωνιές που παρατηρούνται μέσα στο Μάρτη και που πάντα είναι επικίνδυνες για τη γεωργία και την κτηνοτροφία.

«Μάρτης γδάρτης και κακός παλουκοκάφτης,
τα παλιά παλούκια καίει, τα καινούργια ξεριζώ νει».

στην οποία και χρωστάει τα παρατσούκλια γδάρτης και παλουκοκάφτης.

Για τις μεγάλες του παγωνιές λένε: «Τον Μάρτη χιόνι βούτυρο, μα σαν παγώ σει
μάρμαρο».

ενώ για την αντιμετώπιση του κρύου άλλες παροιμίες συμβουλεύουν:

«Φύλλα ξύλα για το Μάρτη να μην κάψεις τα παλούκια».

«Το Μάρτη φύλα άχερα μη χάσεις το ζευγάρι».

«Τσοπάνη μου την κάπα σου το Μάρτη φύλαγε την».

«Ο Αύγουστος για τα πανιά κι ο Μάρτης για τα ξύλα».

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Το ίδιο φαινόμενο εξηγούν και άλλες παραδόσεις που αναφέρονται στη γυναίκα του Μάρτη.

Κάποτε οι μήνες αποφάσισαν να παντρευτούν. Ο καθένας βρήκε μια γυναίκα που του άρεσε και την παντρεύτηκε. Ο Μάρτης δε φρόντισε το ζήτημα μόνος του και έβαλε προξενητάδες να του βρουνε μια γυναίκα. Εκείνοι του φέρανε μια κοπέλα η

οποία ήταν τυλιγμένη με ένα μαντίλι και του είπαν ότι είναι πολύ όμορφη. Ευκολόπιστος όπως ήταν, την παντρεύτηκε.

Όταν όμως έμειναν μόνοι και έβγαλε το μαντίλι της, τι να δει; Δεν υπήρχε πιο άσχημη στον κόσμο!

Από τότε κάθε φορά που τη θυμόταν άστραφτε, βροντούσε, έβρεχε, έριχνε μπόρες, έκανε παγωνιές. Μόνο όταν ξεχνιόταν μερικές φορές, ηρεμούσε, γαλήνευε κι έκανε καλό καιρό!

Στη Μεσσηνία, λόγου χάρη, λένε ότι η γυναίκα που παντρεύτηκε ο Μάρτης, από μπροστά ήταν πολύ άσχημη, ενώ από πίσω ήταν πολύ όμορφη. Όταν ο Μάρτης τη βλέπει καταπρόσωπο κλαίει και ο καιρός χαλάει, όταν όμως την κοιτάζει από τις πλάτες ευχαριστιέται και ο καιρός καλοσυνεύει.

Γι' αυτό λέγεται και η παροιμία: «Ο Μάρτης πότε κλαίει και πότε γελάει».

Σε άλλες περιοχές η παράδοση θέλει το Μάρτη να έχει δύο γυναίκες, τη μια πολύ όμορφη και φτωχή και την άλλη πολύ άσχημη και πλούσια. Ο Μάρτης κοιμάται στη μέση και όταν γυρίζει κατά την άσχημη, κατσουφιάζει και ο καιρός χαλάει, όταν όμως γυρίζει κατά την όμορφη, χαίρεται και γελάει, και ο καιρός είναι καλός. Ζεστός με ήλιο. Τις περισσότερες φορές όμως γυρίζει κατά την άσχημη επειδή αυτή είναι η πλούσια που τρέφει και την φτωχή, την όμορφη.

Έτσι άλλωστε προτιμούν το Μάρτιο και οι χωρικοί, βροχερό, επειδή η σοδειά τους θα είναι καλύτερη. Άλλωστε το βεβαιώνουν και αρκετές παροιμίες.

«Μάρτης έβρεχε, θεριστής χαιρότανε».

«Μάρτης βρέχει; Ποτέ μην πάψει».

«Κάλλιο Μάρτης στις γωνιές παρά Μάρτης στις αυλές».

«Κάλλιο Μάρτης καρβουνιάρης παρά Μάρτης λιοπουριάρης».

«Μάρτης βροχερός θεριστής κουραστικός».

«Μάρτης κλαψής θεριστής χαρούμενος».

«Μάρτης πουκαμισάς δεν σου δίνει να μασάς».

«Σαν ρίξει ο Μάρτης μια βροχή κι Απριλης αλλη μία,
να δεις κουλούρες στρογγυλές και πίττες σαν αλώ νι».

και η πασίγνωστη, που είναι παραλλαγή της προηγούμενης:

«Σαν ρίξει ο Μάρτης δυο νερά κι Απρίλης άλλο ένα,
χαράς σ' εκείνο το ζευγά πόχει πολλά σπαρμένα».

Η παράδοση της λιθωμένης γριάς

Τα απρόοπτα της βαρυχειμωνιάς που συνήθως επιφυλάσσουν οι τελευταίες ημέρες του Μάρτη, οι «μέρες της γριάς» όπως λέγονται, θέλει να εξηγήσει η παράδοση της «λιθωμένης γριάς».

"Ήτανε μια φορά μια γριά κι είχε κάτι κατσικάκια. Ο Μάρτης τότε είχε εικοσιοχτώ ημέρες και ο Φλεβάρης τριανταμία.

Ήρθε λοιπόν εκείνη την εποχή ο Μάρτης κι επέρασε χωρίς να κάμει χειμώ να και η γριά από τη χαρά της που βγήκανε πέρα καλά τα πράματα της, ξεγελάστηκε και είπε:

«Πρίτσι Μάρτη μου, στην πομπή σου. Μπήκες, βγήκες τίποτα δε μου έκανες. Τα

αρνάκια και τα κατσικάκια μου τα ξεχείμασα».

Τότε ο Μάρτης πείσμωνσε και δανείστηκε τρεις ημέρες απ' το Φλεβάρη και έριξε χιόνια πολλά.

Ήταν τόσο άσχημος ο καιρός, που η γριά και τα ζωντανά της πέτρωσαν από το κρύο.

Για αυτό που έπαθε εκείνη η γριά, τις τρεις τελευταίες ημέρες του Μάρτη τις λένε ημέρες των γριών ν.

Σε κάποια χωριά ονοματίζουνε κάθε μία από αυτές τις ημέρες με το όνομα μίας από τις πιο ηλικιωμένες γριές του χωριού. Αν τύχει καλή ημέρα θεωρούν πως η γριά είναι καλή, ενώ αν τύχει κακοκαιρία λένε πως έγινε από την κακία της γριάς.

Από τότε λένε ότι έχει ο Μάρτης τριανταμία ημέρες και ο Φλεβάρης εικοσιοχτώ . Για αυτό άλλωστε το λένε κουτσό και κουτσοφλέβαρο.